

Байженова Галия,

ЗОРДУК-ЗОМБУЛУКТУ БОЛТУРБОО ЧАРАЛАРЫНЫН АЛДЫН АЛУУГА БОЛОБУ?

Байженова Г.

МОЖНО ЛИ ПРЕДОТВРАТИТЬ ПРЕСТУПЛЕНИЕ ПРОТИВ ИЗНАСИЛОВАНИЯ, НАСИЛИЯ И ИСТЯЖАНИЯ?

G. Baijenova

CAN WE PREVENT CRIME AGAINST RAPE, VIOLENCE AND TORTURE

УДК: 343.6

Бул макалада зордук-зомбулук, уруп-сабоо жашы жетелектерди сексуалдык мүнөздөгү кылмыштарга түртүү же кылмыш жасоонун негизи кароосуз, көзөмөлсүз, жалгыз күбө жок жерде жасалат.

Негизги сөздөр: зордуктоо, зомбулук, сабоо, уруу, сексуалдык мүнөздөгү, бузукулук аракеттер.

В данной статье вышеуказанные преступления, совершаются малолетними, оставшимися без присмотра взрослых или в неблагополучных семьях и без свидетелей.

Ключевые слова: изнасилование, сексуального характера, истязание, развратные действия

In this article the above crimes committed by minors left without adult supervision or in dysfunctional families and without witnesses.

Key words: rape, sexual assault, torture, debauchery.

Бул илимий макаланы жазууга бүгүнкү мезгилдеги зордуктоо, зомбулук жана бачабаздык, кумсалык жаш балдарды уруп-сабоо кылмыш иштери түрткү болду. Анткени теле берүүлөргө, радиодон маалыматка массалык каражаттарына үнүлсөң эле жогорудагыдай кылмыш болгонуна туш келесиң. Заманан куурулуп, жүрөгүң ооруйт. Адамдар манкурт болуп баратабызбы же макулукпу деген суроо туулат? Мүмкүн биз мыйзамдын ченемин же адам экенибизди унутуп баратабызбы? Же күч түзүмдөрү, айылдык округдар, ИИМ кызматкерлери, социалдык коргоого алуу бөлүмдөрү, өзүн-өзү башкаруу органдарынын камкорчу көзөмөл бөлүмдөрү, кварталдык кеңештер, үй башчылары иштебей жатышабы же коомчулук, жарандар менен биргелешип иштөө мезгилдин талабыбы? Мен бул кылмыштар боюнча статистикалык маалымат берүүдөн мурун КРнын жаңы Конституциясынын 21-беренесинде «Ар бир адам ажыратылгыс жашоо укугуна ээ. Эч кимдин өмүрү өзүм билемдик менен кыйылышы мүмкүн эмес. «Өлүм жазасына тыюу салынат» деп жазылып турат. Ошондуктан өлүм жазасын киргизүү үчүн Конституцияны да өзгөртүүгө туура келет. Кылмыш жасаган адам жазасыз калууга тийиш эмес. Ал эми КР КЖКнын 111-бер., дайыма сабоо, уруу, 129-бер.4п. зордуктоо жашы жете электи, натыйжада оор залал келтирүү 20 жылга эркинен ажыратылат же өмүр бою эркинен ажыратылат деген. КР КЖКнын 133-бер., 161-162-бер., ачык-айкын камак

жазалары жасалган кылмыш аракетине жараша көрсөтүлгөн.

Ал эми Кыргыз Республикасынын үй-бүлө кодексине ылайык ата-эненин укук милдеттери туура, так көрсөтүлгөн, бирок ал мыйзамдарды ар бир жаранга жеткирүү кыйынга туруп жатса керек. Мен тартынбастан эле айтаар элем биргелешип иштөө жок, көзөмөл жүргүзүү иши жок. Бул мыйзамдар анан кантип жетмек эле. Мисалы: Ош шаардык сотунун 2015-жыл жыйынтыгында КР ЖПКнын 130-бер. зордуктоо аракетте сексуалдык мүнөздөгү кылмыш иш 14 иш түшкөн. 4 кылмыш иши боюнча өкүм чыгарылган 8 кылмыш иши кыскартылган, 2 иш кайтарылган, 1 иш калдык болгон. КР ЖПКнын 131-бер. боюнча 1 иш түшкөн. кыскартылган. КР ЖПКнын 105-бер. 32 кылмыш иши түшкөн 9 иш боюнча мед. мүнөздөгү дарылоого жөнөтүлгөн, 23 иш кыскартылган.

2013-2014-жылдагы стат маалыматка ылайык 18-жашка жете электерге карата 1145 кылмыш иши катталыптыр. Анын ичинен 140 сексуалдык мүнөздөгү кылмыш иши болгон. Ал эми 25-декабрь 2014-жылы Ош обл. Өзгөн районунда 65 жаштагы карыя өзү, 36 жана 22 жаштагы эки баласы менен секелек кызды 2 жыл бою коркутуп зордуктап келишкен. Ал кыз чалдын кемпирине айтса, оозунду жап, темир кычкачты көрсөтүп, болбосо басып алам деп коркуткан. Демек, алар үй-бүлөсү менен кыздын кароосуз жана секелектигинен пайдаланышып оор кылмыш жасашкан. Мыйзамга ылайык кемпирди да кылмышты жашырганы үчүн кылмышка катышы бар деп, алар менен бирге кылмыш жасаган деп жоопко тартылышы керек болчу.

Биздин мамлекетте деле өлүм жазасы болгон. Бирок, 1998-жылы мораторий киргизилген. Учурда 58 өлкөдө өлүм жазасы колдонулат. 95 өлкөдө бул жазаны колдонуу токтотулган, анын ичинде биздин өлкөбүз да бар. Өлүм жазасын киргизүү менен эле бул кылмыштардын болушуна чек коюлат дегенден алысмын. Эгер киргизип койсо деле ашыкча болбойт. Мындай кылмыштардын болушуна мыйзамыбыз гумандуу болуп жатабы же адамдарыбыз манкурт эмес эле макулук болуп баратабы деп да ойлоп кетесиң. Маселе мында жатат, канткенде бул кылмыштарды болтурбай коюуга болот же кантип алдын алууга болот? Деги жолун тапса болобу? Мен

айтаар элем, тарбия башаты үйдөн жана ата-энеден башталат, кийин мектеп, 18 жаштан акыл-эси кирет өзүнө-өзү жооп берет. Ал жаш куракта жарандык жоопкерчилик, админ. жоопкерчилик, жазык жоопкерчиликти түшүнүү керек. Коомчулукта мындай кылмыштар туурасында сөз болгондо эле тиричиликтин айынан ата-энеси мигрант болуп кетип балдарын таштап, ошол себеп менен кылмышка дуушар болууда дейт. Бир чети туура дейсин, бирок үрөй учурган мындай кылмыштар бир туугандардын арасында же атасы 4 жашар кызын зордуктап жатпайбы. Кыргыз Республикасынын үй-бүлө кодексинин 32-бер., 59-бер. ылайык жубайлар ЖААКтан каттоодон өткөндөн кийин бирдей укукка ээ болот жана бири-бирине эриш-аркак болуп кам көрүүгө милдеттүү деген. Ал эми балалуу болгондо балдарына экөө бирдей кам көрүүгө, багууга, тарбиялоого, эрезеге жеткирүүгө милдеттүү болушат. Чынында кароосуз калган же тарбиясы жок үй-бүлөдө кемчилдиктер көп кездешет. Ошондуктан ИИМдин жашы жете электер менен иштөө бөлүмү, уч. инспектор, соц.коргоого алуу бөлүмү, камкорчу, көзөмөлчү бөлүмү, аксакалдар соту, а.а.кеңештер, үй башчылары, коомдук активтерди тартуу, малээдеги аксакалдарды тартуу менен айына бир жолу жыйын өткөрүп, болуп жаткан кылмыштар жөнүндө маалымат берип, оор үй-бүлөнү учетко алып, көзөмөл иштерин күчөтүү зарыл. Көчө башчыларына тапшыруу менен чогуу иш жүргүзүү бүгүнкү күндүн талабы болуп жатат. Ал эми кварталда бир жолу иштин аткарылышы боюнча отчет алынып, жылдын жыйынтыгы менен иштин аткарылышына карап мактоо баракчаларын берип, жакшы иштегендерге, алкыш жарыялап, иштей албагандарына жыл жыйынтыгы боюнча ишинен четтетүүгө чейин чара көрүүнү колдонуу керек. Негизинен кылмыш болуптур деп, ошол боюнча сууга сиңгендей эле жок болот. Арыз, факты боюнча иш козголду дейт, бирок жыйынтыгы билинбей кетет. Оор жана коом үчүн коркунучтуу иштер боюнча соттун өкүмү менен маалымат каражаттары аркылуу жарыя кылса жана кв.кеңештерде ошол жердеги жашоочулар арасында талкуу жүргүзүп туруу керек окшойт. Жеринде көчө комитетте талкуу жүргүзүү керек, уяткаруу иштерди колдонуу зарыл. Ачыгын айтканда, жогорудагы иш алып баруучулар иштешпейт, кагаз жүзүндү отчет берүү менен алектенишет. Мыйзамдар бар, бирок иштебейт. Мыйзам турса кылмыш иши козголсо деле комиссия түзүү ж.б. жагдай менен иликтөөнү

сунуш кыла коюшат, ал комиссия түзүлүп, иликтенгенче иштин актуалдуулугу жоголуп жатпайбы, тергөө органдары эмне иш жасашат. Андан көрөкчө тергөө иши мыйзамдын талабына ылайык өз мөөнөтүндө бүтүп жатабы көзөмөлдү күчөтүү зарыл. Акырында менин айтаарым, ар ким өзүнө бекитилген укук милдеттерин талапка ылайык иш алып барса натыйжа берет. Зордук-зомбулук кылмыш иштери көбүнчө кароосуз калуу, жалгыз калуу, коркутуу, алдоо жолу, күч колдонуу менен кылмыш жасалат. Күбө болбой да калышы мүмкүн. Ошондуктан түшкөн арыздар өз мезгилинде каттоодон өткөрүлүп, тез чара көрүлүшү керек. КР ЖПКнын талабы боюнча иштин жүрүшү өзгөчө оор кылмыштар такыр көзөмөлгө алынышы керек. Мындай учурда мед. экспертизанын корутундусуна таянууга толук болот. Көбүнчө мындай кылмыштар уруп-сабоо, жаш балдарды күбө жок жерде коркутуу менен кылмыш жасалат. Ишти козгоодо жабырлануучу арызын кайтарып алды, жарашты деген мотивдер менен көп иштер жабылып, кыскарып кетет, бул жагдай дагы тыкыр тиешелүү органдар тарабынан көзөмөлдө болушу зарыл, аны контролдогон эч ким жок. Бул жагдайда көзөмөлдөөчү органдын контролунда болушу шарт, бу дагы мыйзамдын талабы. Ушул маанидеги иштерди тез арада чечүү, иш козгоо боюнча КР ЖПКнын мөөнөтүнө өзгөртүү киргизүүнү сунуш кылат элем. Анткени, жабыр тарткан жашы жете электер ата-энесинен, чондордон же туугандарынан көз каранды болушат эмеспи. Иштин тез арада тергелип, бүтүшү боюнча өзгөчө зордук-зомбулук, уруп сабоо, жашы жетелектерге тиешелүү кылмыш иштери боюнча тергөө мөөнөтүнө өзгөртүү киргизсе бул мыйзам бузуу болбойт эле. Мыйзамыбыз адилеттүү болсун, кылмышкерлер жазасыз калбасын демекчимин.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы, Бишкек 27-июль 2010-жыл.
2. Кыргыз Республикасынын Кылмыш жаза кодекси. Издательство. Академия. Бишкек-2014-жыл.
3. Кыргыз Республикасынын Жарандык процессуалдык кодекси. Издательство. Академия. Бишкек-2012-жыл.
4. Кыргыз Республикасынын үй-бүлө кодекси, Бишкек, 30-август 2003-жыл.
5. Ош. ш. сотунун 2015-жыл жыйынтыгынан стат. маалыматынан.

Рецензент: к.ю.н., доцент Жусупов Б.А.